

HEDİYE ÇEKLERİNİN VERGİ KANUNLARI KARŞISINDAKİ DURUMU

STATE OF VOUCHERS AGAINST TAX LAWS

Onur GÖK*

ÖZ

Bu makalenin konusunu firmaların satışını gerçekleştirdikleri mallara olan talebi arttırmak ve emsal firmalar ile rekabet edebilmek maksadıyla müşterilerine verdikleri hediye çeklerinin vergi kanunları karşısındaki durumu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hediye Çeki, Gider, Pazarlama

ABSTRACT

This article explores the position of vouchers in tax legislation which are mainly used to increase demand for their products, and increase the competition ability against others firms in the market.

Keywords: Voucher, expense, marketing

1- GİRİŞ

Ticari hayatta, ticareti yapılan mallara olan talebin artırılması amacıyla bir takım pazarlama teknikleri geliştirilmekte, bazen firmalar satışı yapılan malın yanında başka bir malı bedelsiz olarak vermekte bazen de müşterilere daha sonraki zamanlarda da harcayabilecekleri belli bir tutarı ihtiva eden çekler vermektedir.

Ciro ve kârlılık hedeflerine ulaşabilmek, müşterilerin işletmelere olan bağlılıklarının devamını sağlamak açısından piyasada pazarlama tekniği olarak kullanılan "Hediye Çeki" uygulaması günümüzde oldukça yaygın hale gelmiştir.

Ancak; firmaların iktisadi faaliyetini genişletme, emsal işletmelerle rekabet edebilme, üretim veya satışını yaptıkları mallara olan talebi koruma veya artırma amacıyla tercih ettikleri hediye çeki uy-

* Vergi Müfettişi

gulamaları vergisel alana da sirayet etmektedir. Çalışmamızın izleyen bölümlerinde hediye çeklerinin gelir vergisi, kurumlar vergisi, katma değer vergisi ve vergi usul kanunu karşısındaki durumuna yer verilecektir.

2- HEDİYE ÇEKLERİNİN VERGİ KANUNLARI KARŞISINDAKİ DURUMU

2.1- Belli Bir Bedel Karşılığı Olmaksızın Verilen Hediye Çeklerinin Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu

2.1.1- Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından

Firmalar satış tutarlarını arttırmak, emsal firmalar ile rekabet edebilmek maksadıyla çeşitli pazarlama tekniklerine başvurmaktadır. Bu tekniklerden birisi de kendilerinden mal ve hizmet alan müşterilere; bu mal ve hizmetlerin yanında promosyon malı verilmesidir.

Günümüzde pazarlama ve satış stratejilerinde yaşanan değişiklikler ve gelişmeler doğrultusunda firmalar bir malın yanında başka bir malı bedelsiz olarak vermek yerine; söz konusu malın tutarını ihtiva eden ve müşterilerin belirlenen tarihler arasında harcayabilecekleri hediye çekleri de verebilmektedir. Firmalar bakımından esasında pazarlama gideri olan bu harcamalar vergi kanunları açısından da aşağıda sıralayacağımız usul ve esaslar doğrultusunda gelir ve kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınabilecektir. Şöyle ki;

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 1'inci maddesinde gelir; bir gerçek kişinin bir takvim yılı içerisinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarı olarak tanımlanmıştır. Yine mezkûr Kanun'un 2'nci maddesinde gelire giren unsurlar tadadi olarak sayılmış ve söz konusu kazanç ve iratların aksine hüküm olmadıkça gerçek ve safi tutarları ile dikkate alınacağı belirtilmiştir. 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 1'inci maddesinin 2 numaralı bendinde de kurum kazancının gelir vergisinin konusuna giren gelir unsurlarından oluştuğu hüküm altına alınmıştır.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 6'ncı maddesinde, kurumlar vergisinin, mezkûr kanunun birinci maddesinde yazılı mükelleflerin bir hesap dönemi içinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanacağı, safi kurum kazancının tespitinde ise Gelir Vergisi Kanunu'nun ticari kazanç hakkındaki hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun bilanço esasında ticari kazancın tespiti ile ilgili 38'inci maddesinde; "Bilanço esasına göre ticari kazanç, teşebbüsteki öz sermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet farktır. Bu dönem zarfında sahip ve sahiplerce;

- 1- İşletmeye ilave olunan değerler bu farktan indirilir.
- 2- İşletmeden çekilen değerler ise farka ilave olunur.

Ticari kazancın bu suretle tespit edilmesi sırasında, Vergi Usul Kanunu'nun değerlemeye ait hükümleri ile bu Kanun'un 40 ve 41'inci maddeleri hükümlerine uyulur." hükmü yer almaktadır.

Bu hüküm gereğince, safi kurum kazancının tespitinde, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 8'inci maddesi ile Gelir Vergisi Kanunu'nun 40'inci maddesindeki giderler hasılatından indirim konusu yapılmaktadır.

Aynı Kanun'un 40'inci maddesinin birinci fıkrasında, ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılan genel giderlerin, safi ticari kazancın tespitinde indirilecek gider olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Ancak Kanun'da genel giderlerin ne olduğu tanımlanmamıştır.

Vergi uygulamaları bakımından hangi giderlerin genel gider kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği mütalaa edilirken dikkate alınan bazı hususlar vardır. Bir ödemenin, harcamanın

kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili genel gider olarak kabul edilebilmesi için söz konusu ödeme ve/veya harcamanın;

- 1- Ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgisinin doğrudan olması,
- 2- Kazancın elde edilmesi ile arasında illiyet bağı bulunması,
- 3- Maliyet unsuru olmaması,
- 4- Gelirin harcanmasına yönelik değil; aksine elde edilmesi ve idamesi için yapılmış olması,
- 5- Vergi kanunlarında belirtilen haller hariç olmak üzere; belgeye dayanması gerekmektedir.

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde; firmaların mallarına olan talebi arttırmak için satışını yaptıkları malın yanında müşterilerine ayrıca bir bedel almaksızın verdikleri hediye kartları; bu menfaati sağlayan mükellefler bakımından satış ve pazarlama amaçlı genel giderler niteliğindedir. Söz konusu hediye çeklerinin müşterilere verildiği dönemde; müşteriler tarafından söz konusu çeklerin harcanması, kullanılması beklenilmeksizin gider hesaplarına intikal ettirmesinde bir sakınca yoktur.

2.1.2- Katma Değer Vergisi Kanunu Açısından

Ticari hayatta, ticareti yapılan mallara olan talebin artırılması amacıyla, bir takım pazarlama teknikleri geliştirilmekte, satışı yapılan malın yanında başka bir malın ayrıca bir bedel alınmaksızın verilmesi de sıkça karşılaşılan bir pazarlama tekniği olarak ortaya çıkmaktadır. Bir malın tasarruf hakkının malik veya adına hareket edenlerce, alıcıya veya adına hareket edenlere devri olarak tanımlanan teslim hükümleri çerçevesinde ticari bir işletmenin yaptığı bedelsiz teslimler de KDV'ye konu olmaktadır.

Ancak, firmaların iktisadi faaliyetini genişletme, emsal işletmelerle rekabet edebilme, üretim veya satışını yaptıkları mallara olan talebi koruma veya artırma amacıyla bir malın yanında başka bir mal verilmesi şeklinde gerçekleşen işlemlerde, promosyon ürünü açısından bir bedelsiz teslim söz konusu olmaz. Zira, firmanın genişleyen faaliyetiyle bağlantılı olarak işletmede yaratılan katma değer artar.

Nitekim piyasadan satın alınan veya ithal edilen malların promosyon ürünü olarak müşterilere verilmesi, mükellefler açısından pazarlama gideri niteliğini taşıdığından, bu malların alış bedelleri gider olarak kaydedilebilir.

Dolayısıyla, firmanın yarattığı katma değer içerisinde vergilenen promosyon mallarının müşterilere verilmesi sırasında KDV hesaplanmasına gerek bulunmayıp, bu ürünler için yüklenilen KDV ise indirim konusu yapılabilir.

2.2- Bedel Karşılığı Verilen Hediye Çeklerinin Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu

2.2.1- Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından

Uygulamada hediye çekleri her zaman bedelsiz olarak verilmemektedir. Bazı firmalar hediye kartı çıkarmakta ve söz konusu hediye kartlarını belli bir bedel karşılığında müşterilerine satmaktadır. Söz konusu hediye kartları müşterilerine ihtiva ettiği bedel kadar alışveriş yapma hakkı vermektedir. Ancak vergi uygulamaları bakımından firmalar tarafından belli bir bedel karşılığı müşterilere satılan hediye çekleri, bedelsiz olarak verilen hediye çeklerinden farklı sonuçlar doğurmaktadır.

Öncelikle hediye çekini çıkarıp belli bir bedel karşılığında müşterilerine satan firmaların tahsil ettiği paralar bu tarih itibarıyla avans mahiyetindedir. Söz konusu tutarlar firmalar tarafından gelir hesaplarına intikal ettirilmeksizin kayıtlarda izlenecektir.

Şöyle ki; ticari kazancın tespitinde iki temel ilke geçerlidir. Bunlar “dönemsellik” ve “tahakkuk esası” ilkeleridir. Tahakkuk esası ilkesinde, gelir veya giderin miktar ve mahiyet itibarıyla kesinleşmiş olması, yani geliri veya gideri doğuran işlemin tekemmül etmesinin yanı sıra, miktarının ve işlem den kaynaklanan alacağın veya borcun ödeme şartlarının da belirlenmiş olması gereklidir. Bu esas dikkate alındığında, bir gelir unsurunun, özel bir düzenleme bulunmadığı sürece, mahiyet ve tutar itibarıyla kesinleştiği dönem kazancının tespitinde dikkate alınması gerekmektedir.

Hediye çeki satışı gerçekleştiren firmalar için gelir ve kurumlar vergisi yönünden vergiyi doğuran olay; alışveriş çekinin ibrazında meydana gelecektir. Söz konusu çeklerin satın alan müşteriler tarafından ibrazı ile birlikte mal veya hizmet teslimini gerçekleştirecek ve mal veya hizmet bedelinin karşılığı olan satış hasılatı tutarı da gelirin miktar ve mahiyet itibarıyla kesinleştiği ilgili dönemde gelir hesaplarına intikal ettirilecektir.

Bir bedel karşılığı teslimi gerçekleştirilen hediye çekleri bazen söz konusu çekin üzerinde belirtilen süreler içerisinde kullanılmamakta ve geçersiz hale gelmektedir. Bazen de söz konusu hediye çekleri müşteriler tarafından kullanılmamakta veya geri iade edilmektedir. Söz konusu çekler kullanılmamasına rağmen; bu çekler için yukarıda bahsettiğimiz üzere avans mahiyetinde olan bedeller çeklerin teslimi esnasında tahsil edilmişti. Peki kullanılmayan çekler için teslim anında tahsil edilen bedeller, söz konusu bedelleri tahsil eden firmalar açısından nasıl bir işleme tabi tutulacaktır?

En başta da ifade ettiğimiz üzere, firmalar söz konusu çekleri teslim anında tahsil ettiği bedelleri avans hesabında izlemekte ve dönem karı ile ilişkilendirmemekteydi. Ancak söz konusu çeklerin müşteriler tarafından kullanılmaması ve/veya geri iade edilmesi halinde bu sefer söz konusu çek karşılığında alınan bedellerin gelir hesaplarına intikal ettirilmesi ve dolayısıyla dönem karı ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir.

2.2.2- Katma Değer Vergisi Kanunu Açısından

3065 Sayılı Katma Değer Vergisi (KDV) Kanununun 10’uncu maddesinin (a) bendi hükmüne göre vergiyi doğuran olay, malın teslimi veya hizmetin yapılmasıyla meydana gelmektedir. Aynı maddenin (b) bendinde, malın tesliminden veya hizmetin yapılmasından önce fatura veya benzeri belgeler verilmesi halinde, bu belgelerde gösterilen miktarla sınırlı olmak üzere fatura veya benzeri belgelerin düzenlenmesiyle; (c) bendinde ise, kısım kısım mal teslimi veya hizmet yapılması mutad olan veya bu hususlarda mutabık kalınan hallerde, her bir kısmın teslimi veya bir kısım hizmetin yapılmasıyla vergiyi doğuran olayın meydana geleceği hüküm altına alınmıştır.

Aynı Kanun’un 20’nci maddesinde, KDV matrahının teslim ve hizmet işlemlerinin karşılığını teşkil eden bedel olduğu; bedel deyiminin, alıcının ödediği veya borçlandığı para, mal ve diğer şekillerde sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaat, hizmet ve değerler toplamını ifade ettiği hükmü yer almaktadır.

Yukarıda belirtilen tüm hüküm ve açıklamalara göre, pazarlama tekniği olarak kullanılan “Hediye Çeki” uygulamasından yararlanması kapsamında;

- Söz konusu hediye çeklerinin müşterilere bedel karşılığında teslim edilmesi halinde, mükelleflerle bir mal teslimi veya hizmet ifası söz konusu olmadığından yani alınan bedeller avans mahiyetinde olduğundan, alınan bedel katma değer vergisine tabi olmayacaktır.
- Ancak, bu çeklerin süresinde kullanılmaması sebebiyle bedelin çeki veren(düzenleyen) firmada kaldığı durumlarda, çeki veren firmanın bu tutarı gelir yazacağından bahisle müşteri adına fatura düzenlenmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, bu durumda firma tarafından herhangi bir mal teslimi veya hizmet ifası gerçekleştirilmediğinden katma değer vergisi doğmayacaktır.

- Firma tarafından nihai tüketicilere teslim edilen hediye çeklerinin yine nihai tüketiciler tarafından kullanılması suretiyle firmadan mal veya hizmet satın alınması halinde, firma tarafından müşterilere yapılan teslim ve hizmetlerin karşılığını teşkil eden bedel üzerinden teslim konu mal ve hizmetin tabi olduğu oranda KDV hesaplanması gerekmektedir.
- Firma tarafından gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerine teslim edilen hediye çeklerinin, söz konusu mükellefler tarafından nihai kullanıcılara teslimi sonrasında bu kişiler tarafından kullanılmasını müteakip, hediye çeklerinin nihai kullanıcılarına yapılan teslim ve hizmetlerin karşılığını teşkil eden bedel üzerinden teslim konu mal ve hizmetin tabi olduğu oranda KDV hesaplanması gerekmektedir.

2.2.3- Vergi Usul Kanunu Açısından

Müşterilere belli bir bedel karşılığı verilen hediye çekleri uygulamasında 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümleri çerçevesinde belge düzeninin aşağıda belirtildiği gibi olması gerekmektedir:

- Öncelikle hediye çekleri için alınan bedeller karşılığında; bir mal teslimi veya hizmet ifası söz konusu olmadığından alınan bedel katma değer vergisine tabi olmayıp müşteriler adına vergi mevzuatına göre fatura düzenlenmeyecektir. Söz konusu teslim karşılığında yani tahsil edilen avans bedelleri için bilgi amaçlı olarak Vergi Usul Kanununda sayılan belgeler dışında bir belge düzenlenmesi ise mümkündür.
- Hediye çeklerini satın alan müşterilerin çeşitli gerekçelerle çekleri kullanmamaları halinde ilk baştaki tahsil esnasında avans hesabında izlenen tutarlar bu hesaptan çıkarılarak gelir hesaplarına intikal ettirileceğinden, gelir yazılacak bu tutar için çeki veren firma tarafından müşteri adına fatura düzenlenecektir. Diğer taraftan, bu durumda firma tarafından herhangi bir mal teslimi veya hizmet ifası gerçekleştirilmediğinden katma değer vergisi doğmayacaktır.
- Firma tarafından çıkarılan hediye çeklerinin bir bedel karşılığında nihai tüketiciler tarafından satın alınması ve yine bu çeklerin nihai tüketiciler tarafından kullanılması suretiyle firmadan mal veya hizmet satın alınması halinde, müşterilere yapılan teslim ve hizmetlerin karşılığını teşkil eden bedel üzerinden teslim konu mal ve hizmetin tabi olduğu oranda KDV hesaplanması, ayrıca nihai tüketici adına fatura veya ödeme kaydedici cihaz fişi düzenlenmesi gerekmektedir.

2.2.4- Hediye Çeklerinin Muhasebeleştirilmesi

Firmalar tarafından bir bedel karşılığı olarak verilen hediye çekleri için başlangıçta tahsil edilen bedellerin avans hesaplarında izleneceği; daha sonra söz konusu çek bedellerin kullanılması halinde gelir/kurumlar ve katma değer vergisi açısından vergiyi doğuran olayın gerçekleşeceğini yukarıda detayları ile ifade etmiştik. Söz konusu bu işlemlerin muhasebeleştirilmesi ise aşağıdaki gibi olacaktır.

100 KASA HESABI	XXXX	
349 ALINAN DİĞER AVANSLAR		XXXX
349 ALINAN DİĞER AVANSLAR	XXXX	
600 YURT İÇİ SATIŞLAR		XXXX
391 HESAPLANAN KDV		XXXX

Örnek 1:

Tekstil alanından faaliyet gösteren (A) A.Ş. 2015 Eylül ayı içerisinde toplam 118.000 TL tutarında hediye çeki satmıştır. Söz konusu çek bedellerinin tamamı müşteriler tarafından Ekim/2015 döneminde kullanılmıştır.

Hediye Çeklerin Müşteriye Teslimi Anında Yapılacak Muhasebe Kaydı:

<hr/>	
100 KASA HESABI	118.000
349 ALINAN DİĞER AVANSLAR	118.000
<hr/>	

Hediye Çeklerinin Müşteriler Tarafından Kullanılması Halinde Çeki Veren Firma Tarafından Yapılacak Kayıt:

<hr/>	
349 ALINAN DİĞER AVANSLAR	118.000
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	100.000
391 HESAPLANAN KDV	18.000
<hr/>	

Örnek 2:

Tekstil alanında faaliyet gösteren (A) A.Ş. 2015 Eylül ayı içerisinde toplam 150.000 TL tutarında hediye çeki satmıştır. Satılan çeklerin kullanılması gereken son tarih 30.11.2015'tir. Firma tarafından satışı gerçekleştirilen hediye çeklerinin 118.000 TL'lik kısmı Ekim ayı içerisinde kullanılmış, geriye kalan tutar ise Kasım sonu itibarıyla hala kullanılmamıştır.

Hediye Çeklerin Müşteriye Teslimi Anında Yapılacak Muhasebe Kaydı:

<hr/>	
Eylül/2015	
100 KASA HESABI	150.000
349 ALINAN DİĞER AVANSLAR	150.000
<hr/>	

Hediye Çeklerinin Müşteriler Tarafından Kullanılması Halinde Çeki Veren Firma Tarafından Yapılacak Kayıt:

<hr/>	
Ekim/2015	
349 ALINAN DİĞER AVANSLAR	118.000
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	100.000
391 HESAPLANAN KDV	18.000
<hr/>	

Kullanılmayan Hediye Çeklerine İlişkin Olarak Yapılacak Kayıt

30.11.2015	
349 ALINAN DİĞER AVANSLAR	32.000
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	32.000

3- SONUÇ

Firmalar tarafından satışı yapılan mallara talebi arttırmak amacıyla belli bir bedel karşılığında veya bedelsiz olarak teslimi gerçekleştirilen hediye çeklerine ilişkin olarak önceki bölümlerde yapılan açıklamaları özetleyecek olursak;

Firmalar tarafından belli bir bedel alınmaksızın, satışı yapılan malın yanında verilen hediye çekleri promosyon olarak mütalaa edilecek ve vergi uygulamaları bakımından satış ve pazarlama gideri olarak kabul edilecektir. Söz konusu hediye çekleri pazarlama gideri mahiyetinde olduğundan gelir ve kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınabilecek ve ayrıca bu çeklerin teslimi esnasında KDV hesaplanmayacaktır.

Firmalar tarafından belli bir bedel karşılığı satışı yapılan hediye çeklerindeki uygulama ise daha farklıdır. Şöyle ki; firmalar tarafından teslimi gerçekleştirilen hediye çekleri nedeniyle tahsil edilen tutarlar avans hesaplarında izlenecektir. Avanslarkatma değer vergisine tabi olmadığından dolayı söz konusu avans bedelleri için ayrıca fatura ve benzeri belge düzenlenmediği sürece Katma Değer Vergisi Kanunu açısından vergiyi doğuran olay meydana gelmeyecektir. Daha sonra çeki satın alan müşteriler tarafından söz konusu çek bedellerinin kullanılması halinde bu tarih itibarıyla hem gelir/kurumlar vergisi hem de katma değer vergisi açısından vergiyi doğuran olay gerçekleşecektir.

Belli bir bedel karşılığında teslim edilen ancak süresi içerisinde kullanılmayan hediye çekleri nedeniyle ilk başta avans hesaplarında izlenen tutarlarının, avans hesaplarından çıkarılarak gelir hesaplarına intikal ettirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu
- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu
- 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu
- Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığının 10/04/2014 tarih ve 64597866-105[229-2014]-41 sayılı özelgesi
- Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığının 01/11/2013 tarih ve 64597866-mükerrer 257-166 sayılı özelgesi
- Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği